

Laitossijoituksessa olevat lapset ja nuoret

Nuoret ovat psyykkiseltä kehitykseltään vielä lapsia. Nuoria tulee **kasvattaa, ohjata, opettaa ja auttaa tilanteen, ei iän mukaan.** Usein nuoret, kun he ovat täyttäneet 15-vuotta, jäävät ilman tukea ja yhtäkkiä heidän tulisi osata tehdä kaikki valinnat ja päätökset oikein, kun ovat jo "isoja". Heitä tulee kuitenkin aina tukea tarpeen mukaan.

Lapset, joille tulee ongelmia esim. **käytös, koulusta lintsaminen ja päihteet sekä mielen-terveydelliset ja psyykkiset ongelmat.** Ensin pitäisi tehdä **yhteistyötä** vahvasti kodin ja koulun kanssa niin, että **perimmäiseen syyhyn voidaan tarjota apua ja ratkaisuja** esim. tukiverkko, psykologi, kriisiterapia, tukihenkilö, pienluokka paikka, perheneuvola jne.

Laitoksissa pitäisi pystyä turvaamaan lapsen ja nuoren psyykkinen ja fyysinen kasvu, turvallisuus ja taata ettei heidän kehityksensä vaarannu missään olosuhteissa.

ESIMERKKI:

- ❖ KOTONA yksinhuoltajaäiti vuorotyössä -ei aikaa iltaisin lapselle. Nuorelle tulee ero poikaystävästä ja ajautuu kaverin luona juomaan alkoholia, josta tulee pakopaikka vaikeiden tunteiden käsittelyyn.
 - Poika samalla luokalla ja kohtaaminen vaikeaa, kouluun ei enää haluta mennä ja kaverit ketkä käyttää alkoholia alkaa kiinnostaa enemmän. Ahdistus ja pahaolo kasvavat. Itsetunto alkaa laskea.
 - Moitteita kotoa ja koulusta, miksei koulunkäynti kiinnosta. Lapsi kokee vielä voimakkaampaa ahdistusta ja huonommuutta, kun ei osaa kertoa, mikä on ja koulukin menee pieleen.
 - Lapsi ei kykene käsittelemään tunteitaan koulussa ja kotona vaatimusten paineessa.
 - Lapsi lähtee hatkaan paetakseen ahdistavaa tilannetta, jonka seurauksena lapsi otetaan huostaan.
 - Sijoitetaan laitokseen kauas kotoa ja eristetään omaan huoneeseen.
- ❖ LAITOKSESSA on muita nuoria, joilla jokaisella on eri tausta ja syyt miten ovat laitokseen joutuneet. Lapsi joutuu kokemaan suuren **hylkäämisen tunteen** joutuessaan eroon vanhemmistaan, sisaruksista ja muista sukulaisista.

ONGELMAT:

- ❖ **Laitoksessa ei huolehdi lasten koulunkäynnistä, jos lasta ei huvita.** Kukaan ohjaajista ei ole itse sitoutunut ja halukas opettamaan lasta laitoksessa. Lapsella on todettu oppimisvaikeus, joka tarkoittaa, että joutuu tekemään enemmän töitä saavuttaakseen ikätason mukaiset opinnot. Lapsen koulunkäynti ajetaan alas ja lopulta ei tarvinnut käydä kuin 2 tuntia päivässä koulua. Tämähkö auttaa lasta pysymään kiinni yhteiskunnassa?

- Lapsi on syrjäytetty tahallisesti yhteiskunnasta, kun hänet sijoitetaan omasta koulusta pois ja laitoksella olevat työntekijät ei huolehdi opetuksesta. Lapsen vanhempi ajoi sitten toiselta paikkakunnalta tekemään koulutehtäviä, joita ohjaajat eivät sitoutuneet tekemään lapsen kanssa. Vastaus ei voi väkisin.
- Mielestäni pitäisi katsoa peiliin ja **kysyä kenen on kasvatusvastuu** tästä lapsesta tällä hetkellä (aikuisen eli ohjaajan), kun lapsi asuu laitoksessa. Lapsella ja nuorella on oppivelvollisuus, mutta myös oikeus hyvään, laadukkaaseen ja ikätasonsa mukaiseen opetukseen. (esim. 8 keskiarvon tytön arvosana ajettiin alas opetusta pienentämällä 2h päivässä ja 5 keskiarvo peruskoulun päästötodistukseen.)
- **Kyllä on aikuisen tehtävä vaatia huolehtia ja omalla asenteella vaikuttaa oppimisen ja koulunkäynnin tärkeyteen ja sitoutua tukemaan ja opettamaan lasta** kaikella mahdollisella tavalla. Suomessa on sairaalakoulujakin, jossa syöpää sairastavat lapsetkin käyvät koulu. Jos nuorella on oppimisen vaikeus, se tarkoittaa sitä, että opetusta on lisättävä. On tehtävä harjoituksia monipuolisemmin ja enemmän, että pääsee samalle tasolle muiden kanssa, ei vähentämällä sillä siloinhan ei opi sitä vähää. Vain harjoittelemalla ja oppimalla saadaan tuloksia.
- Laitoksessa voi olla esim. 7 nuorta sijoitettuna, mutta talolla ei ole kuin yksi henkilöauto eli kaikki lapset eivät pääse käytännössä koskaan samaan aikaan mihinkään esim. kouluun klo 8:15.

- ❖ **Vuorokausirytmistä ei huolehdi** ja lapset saavat olla puhelimilla, vaikka koko yön. Unen merkityksestä psyykkiselle hyvinvoinnille on tehty paljon kattavia tutkimuksia, mutta ohjaajia ei kiinnosta. He sanovat, että ei voi rajoittaa yhteydenpitoa. Kenen on kasvatusvastuu (aikuisen). Kukaan muu ei valvo yöllä kuin päihteidenkäyttäjät tai psyykkisesti oireilevat.
- ❖ **Päihteet tulevat vahvemmin kuvioihin.** Laitoksessa olevia ohjaajia ei kiinnosta auttaa, sitoutua antamaan aikaa ja kuunnella lasta. Ahdistus kasvaa. Lapsi on viety väkisin vieraiden ihmisten joukkoon, ankeaan laitokseen, jossa levottomuus ja tekemättömyys vallitsevat.
- ❖ **Lapsi eristäytyy huoneeseensa** ja alkaa viillellä itseään ahdistuneena. Ohjaajia ei tässäkään vaiheessa kiinnosta alkaa ottaa asiaa käsittelyyn ja hakea aktiivisesti oikeutta ja apua lapsen saamiseksi terapiaan, vaan toteavat sen olevan huomionhakua. Kenen on vastuu (aikuisen).
- ❖ **Lapsia kuljetetaan kaupungille, kun he tahtovat ja käyvät ostamassa sieltä tupakkaa ja muita päihteitä.** Kotiintuloaikoja ei sitouduta noudattamaan ja lapset jäävät kaupungilta ns. hatkalle tai ottavat ns. omaa lomaa. Kukaan ei etsi lasta, sitten saatetaan soittaa toiselle paikkakunnalla asuvalle äidille, joka rientää etsimään lastaan. (kenen vastuu, aikuisten, jotka ovat läsnä laitoksessa).
- ❖ **Päihtyneet nuoret palailevat laitokselle ja siellä aletaan riehua.** Yksi menee psykoosiin ja alkaa hakea toisen päätä pöytään niin, että veri lentää. Taas herää kysymys, missä ohjaajat ovat täällä hetkellä?
 - Lapset salakuljettavat myös alkoholia ja huumeaineita laitoksiin ja ohjaajat eivät tee mitään, koska sanovat ettei heillä ole oikeutta tutkia lasten tavaroita. (kenen vastuu huolehtia, ettei päihteitä tuoda laitokseen, aikuisen).
 - Yksi nuorista onnistui myös syyttämään toisen lapsen huoneen tuleen. Missä olivat taas ohjaajat?

- ❖ **Lapset voivat mennä toistensa huoneisiin vapaasti** ja he varastelevat ja rikkovat toisten tavaroita. Näin lapsella ei ole mitään turvallista paikkaa, jossa olla ja tämä vaarantaa heidän psyykkisen kehityksensä. Ohjaajat sanovat taas, että meillä ei ole oikeutta rajata lasten liikkumista. (Kenen vastuu valvoa, aikuisen).
- ❖ Lapsille ei myöskään ole **turvattu säännöllistä päivärytmiä eikä kotiaskareita** ole opetettu esim. miten laitetaan ruokaa, pyykinpesu, siivous. Lapsille ei ole myöskään opetettu Kelassa asiointi, pankkiasioita ja raha-asioita ja laskujen maksuja, jotka ovat perusedellytyksiä elämässä pärjäämiselle.
 - Tämä on myöskin **suuri laiminlyönti** heidän tulevaa elämää ajatellen. Viikkorahat voi siis käyttää esim. 100 euron huppariin, mutta lapsella ei ole talvitakkia. (Kenen vastuu, aikuisen).
- ❖ **Lapsille on voitu määrätä esim. astma-, allergia- tai mielialalääkkeitä. Lääkkeet olleet lapsilla, jotka syövät miten tahtovat ja esim. sekaisin päihteiden kanssa.**
 - Laitoksessa käynyt myös tilanteita, joissa annosmäärät virheellisiä ja kotilomalle on tullut väärä dosetti. Lääkehoito puutteellista eikä sitä ole valvottu. (Kenen vastuu, aikuisen).
- ❖ **Laitoksista puuttuu myös täysin päihde- ja mielenterveystyö ja osaaminen.** Kuntoutus suunnitelmat tulisi laatia pikaisesti sijoituksen alussa ja siihen tulisi kirjata tarve, tavoite, keinot, mitä on tehty ja arvio, jotta toiminta olisi suunnitelmallista ja mitattavissa olevaa. Näin voidaan muuttaa toimintaa ja reagoida tarpeisiin heti, jos se ei tuota tulosta.
 - Ongelma on havaittavissa myös siinä, että nuorisopsykiatria pompottaa hoitoa lähettävän kunnan ja sijoitettavien kuntien välillä ja näin ollen nuori voi pudota kokonaan hoidon saatavuudesta pois. Psykiatrialla on myös käsitys, että nuorisokodeissa on ammattitaitoinen henkilöstö auttamaan ja tukemaan erilaisten traumojen, kriisien ja tunnepuolten pulmien käsittelyssä ja siksi ei myönnä terapiaa. Tämä käsitys on kuitenkin osoittautunut virheelliseksi käytännössä.

RATKAISUJA JA HUOMIOITA:

- ❖ **Tarvitaan vahvaa aikuisuutta ja ymmärrystä sitoutua lapseen ja hänen elämäänsä.**
 - Jokainen lapsi ja nuori tarvitsee turvallisen, sitoutuneen ja motivoituneen AIKUISEN ohjaajan auttamaan sekä takaamaan psyykkisen ja fyysisen kasvun.
 - Ohjaajien ja työntekijöiden tulisi ymmärtää, miksi työtä tekee?
 - Halu suojella ja auttaa ohjaavat miettimään, mitkä toimet ja valinnat arjessa vievät lasta eteenpäin elämässä niin, että lapsi voi eheytyä ja toipua rauhassa ja saada parhaat mahdolliset eväät itsenäisessä arjessa selviytymiseen.
- ❖ **Terapeuttisen laitoshoidon mallinnusta ja yhteisohoidon mallia** pitäisi hyödyntää kaikissa laitoksissa, joka ohjaa kaikkia laitoksia toimimaan samalla tavalla.
 - Nuorisokodit ja laitossijoituksessa olevilla lapsilla olisi oikeus saada oma suunnitelma kuten esim. varhaiskasvatussuunnitelma. Tulisi nuorille saada oma suunnitelma, jota kaikki kunnat, kaupungit ja laitokset sitoutuvat noudattamaan lasten ja nuorten elämän turvaamiseksi.

- ❖ Tänä päivänä **netti on pullollaan erilaista materiaalia** esim. mielenterveystalo ja Pinterest, josta löytyy paljon minäkuvan kehitykseen ja tunneilmaisuun liittyviä välineitä, kortteja, kyselyitä, tehtäviä. On myös rentoutus- ja hengitysharjoituksia äänitteinä ja videoina eli välineitä monipuoliseen työskentelyyn nuorten psyykeen ja tunne-elämän käsittelyyn olisi, mutta kysymys kuuluu, kuka tekee ja käyttää? Kenen on vastuu? Kuka on sitoutunut työstämään ja kohtaamaan vaikeitakin traumoja ja tunne-elämän lukkoja?

- ❖ **Terapia- ja kriisityössä on myös ymmärrettävä se eli minkä avaat, vie se loppuun ja eheytä.** Lapsen kipeimpien haavojen ja tunteiden avaaminen voi olla vahingollista, jos se jää kesken ja haavat on avattu. Ensin on saatava luottamus ja tunne siitä, että tämä ihminen pysyy luonani ja haluaa oikeasti auttaa. Vahingolliseksi tilanteen tekee se, jos luottaa ja alkaa avautua omasta ahdistuksesta, traumoista ja pahasta olostani niin tulee yhtäkkiä siirto toiseen laitokseen. Tämä tilanne aiheuttaa uuden kriisin ja nuori sulkeutuu, kapinoo ja kovettaa tunne-elämää entisestään. Ahdistus ja itsetuhoiset ajatukset voivat saada vallan. Tässäkin kohtaa kysyn, kenen on vastuu auttaa nuorta luottamuksellisen ja turvallisen sekä vakaan tunne-elämän käsittelyssä? Aikuisen. Sama saattaa toistua usein ja lopulta nuorelle on enää ihan sama mitä tapahtuu, kun huomaa ettei ketään oikeasti kiinnostaa ja kukaan ei oikeasti halua auttaa.

- ❖ Samantyyppinen ongelma on **usein vaihtuvalla henkilöstöllä** ja tahoilla, joiden kanssa on tekemisissä. Liuta vieraita ihmisiä ja eripituisia aikoja esim. opettaja, opo, erityisopettaja, rehtori, kouluterveydenhoitaja, kuraattori, psykologi, psykiatrisen sairaanhoitaja, päihdehoitaja, deppressiohoitaja, lääkäri tai psykiatri, neurologi, kriisityöntekijä, terapeutti, ohjaajat, omahoitaja, johtaja, sosiaalityöntekijät jne.
 - **Kysymys kuuluu: Kuka pysyy? Kuka kulkee rinnalla? Minkä aikaa? Kehen voin luottaa? Kuka auttaa?** On varmasti raskasta kommunikoida ja olla velvollisuudesta yhteydessä monien vieraiden ihmisten kanssa, joka harvoin edes auttaa käytännössä ja asiat jäävät usein kesken työntekijöiden vaihduttua tai sijoitus paikan vaihduttua.

- ❖ **Lapsia ei myöskään pitäisi sijoitella sattumanvaraisesti laitoksista toisiin**, vaan homma ja asiat tulee pystyä hoitamaan ensisijaisesti ensimmäisessä sijoitus paikassa. Lasten siirtely laitoksista toiseen herättää vain kapinaa, surua ja vihaa (esim. kukaan ei osaa auttaa minua, olen hankala ja huono, en kelvannut heillekään tyyppisiä tunteita).
 - Lapsille ei pitäisi aiheuttaa enää yhtään hylkäämisen kokemuksia, jotka vahingoittavat heidän tunne-elämänsä.

- ❖ **Sijoitetun nuoren pitäisi saada kaikki sosiaali- ja terveyspalvelut siitä kunnasta tai kaupungista, missä hän on fyysisesti sijoitettuna**, jotta asioihin voidaan vaikuttaa heti. Jos nuori on karannut laitoksesta tai kotoa on apu saatava heti siitä kunnasta tai kaupungista mistä esim. nuori löytyy, jotta voidaan reagoida viipymättä avun tarpeeseen.

- ❖ **Poliiseilla tulisi olla myös halu auttaa nuoria** ja saattaa heidät aina viipymättä turvaan kotiin tai laitokseen, kun he löytävät karanneen tai päihtyneen nuoren.
 - Poliisien tulisi myös aina ilmoittaa nuorten ja lasten asioista vanhemmille tai sijaishuoltoyksiköön puhelimitse ja keskustella vakavasti tilanteesta.
 - Poliiseilla tulisi aina olla ensisijainen velvoite lähteä etsimään alaikäisiä lapsia ja nuoria heidän kadotessa.

- Poliisienkin pitää pystyä toimimaan aina siellä paikkakunnalla missä nuori fyysisesti on nopean avun turvaamiseksi.
- ❖ Laitokset ovat myös **kiristäneet ja uhkailleet lapsia kotiloman menetyksellä**. Tämä on varmasti lapsille monella tavalla traumatisoivaa.
 - Mielestäni perheen menettämisen uhkaus on eettisesti ja moraalisesti väärin ja vaikuttaa lapsen psyykkiseen tilaan esim. voimakas suru. Monissa perheissä on myös sisaruksia, mummeja ja kummeja, jotka ovat läheisiä sijoitetulle lapselle tai nuorelle.
 - On kuitenkin muistettava, että on taas taustoja, joissa perheen tilanne pitää arvioida kotiin lähtiessä esim. vanhempien päihteiden käyttö ja väkivallan uhka.
- ❖ **Perhetyö tuntuu unohtuneen kokonaan, sillä lapset pitäisi sijoittaa mahdollisimman lähelle kotia**, jos tavoite on aina kotiinpäin, mistä kuulee sosiaalityöntekijöiden puhuvan usein. Perhe jää kuitenkin usein ulkopuolelle ja välimatkat ovat pitkiä, mikä hankaloittaa tilannetta.
- ❖ Tällä hetkellä **lasten ja nuorten psyykinen ja fyysinen terveys vaarantuu** monin paikoin, kun **ohjaajat laiminlyövät kasvatusvastuunsa** lapsen tulevaisuudesta **vedoten itsemääräämisoikeuteen, yhteydenpitoon tai liikkumisen rajoittamiseen**.
 - Toivoisin, että tähän asiaan tulisi pikainen muutos ja laitoksessa työskentelevät esimiehet, johtajat ja ohjaajat ymmärtäisivät lastensuojelun kasvatusvastuun. Omat asenteet, sitoutuminen erityisnuorisotyötä vaativiin lapsiin ja heidän pulmiinsa nousisivat esiin.
 - Tällä hetkellä nuorisokodin johtajat ja ohjaajat ovat hukassa kasvatusvastuun kanssa ja siksi mielestäni olisi korkea aika uudistaa uuden sosiaali- ja terveydenhuoltolain mukaan myös lasten ja nuorten laitoshoidon.
 - **Työtä laitoksissa pitäisi tarkastella suojelun ei rajoittamisen näkökulmasta, esimerkiksi Uni:**
 - Turvaako ja suojeleeko kännyköillä olo yöaikaan lapsen psyykettä: **EI**
 - Turvaako ja suojeleeko kännykän pois otto yöaikaan lapsen psyykettä: **KYLLÄ**
 - Edistääkö yö valvominen lapsen kouluun heräämistä aamulla klo 7.00, kun hän on valvonut myöhään puhelimella: **EI**
 - Edistääkö 8 tunnin yö unet ilman kännykkää lapsen heräämistä kouluun klo 7.00: **KYLLÄ.**
- ❖ **Arvomaailma** heijastuu vahvasti lapsiin ja nuoriin. Esimiehien ja ohjaajien tulisi saada vahvaa työnohjausta ja lähettävän sosiaalityöntekijän tulisi olla tavoitettavissa, aina kun tarvetta ilmenee.
- ❖ Työntekijöille on järjestettävä **ajantasaiset koulutukset, säännöt ja laki, joka ohjaa toimintaa nuorisokodeissa**.
 - Lain tulisi olla selvä ja käytännön läheinen esim. lause käyttää ammatillista harkintaa voi tarkoittaa eettisiltä ja moraalisilta arvoilta toisistaan poikkeavien ohjaajien välillä suuria toiminnallisia eroja, joiden seurauksena nuoren kehitys voi vaarantua merkittävästi. Eikä sooloiluja ja laiminlyöntejä pidä päästä syntymään jatkossa, kun kaikki tietävät: kuka tekee, mitä tekee, miksi tekee, milloin tekee ja kenen kanssa.
- ❖ Kaupungit ja kunnat voisivat myös **kutsua koolle** nuorisokotien johtajat istumaan **samaan pöytään** sosiaalityöntekijöiden ja koulujen rehtoreiden/opettajien, nuorisopsykiatrian kanssa tekemään **yhdentertainen suunnitelman laitossijoituksessa olevien lasten ja nuorten auttamiseksi**.

- Nuorisokotien johtajat pitäisi velvoittaa myös yhteisiin vertaiskoulutuksiin kerran vuodessa, jossa he voivat kokoontua pohtimaan asioita, jotka vievät lasten ja nuorten asioita eteenpäin. Tapaamisissa **verkostoituminen avartaa ja antaa uusia välineitä** arjessa toimimisen helpottamiseksi.

Kyllä meillä **kaikilla aikuisilla on vastuu** lasten ja nuorten kehityksestä ja tulevaisuudesta. Laitoksissa on tällä hetkellä paljon yksinäisiä, surullisia, haavoitettuja, masentuneita, psyykkistä hoitoa tarvitsevia lapsia, joiden mieli on rikki ja he ovat traumatisoituneet entisestään.

Liian usein lasten ja nuorten ongelmat laitetaan kapinoinnin ja murrosiän piikkiin **eikä heitä kuunnella, kohdata ja auteta**. Taustalla on usein todellisia mielenterveys ja tunne-elämän ongelmia mitkä eivät parane itsestään.

Mitkään seinät ja joukko vieraita ihmisiä ei paranna ja auta ketään. **Tarvitaan rakastavia, huolehtivia, sitoutuneita ja vahvoja aikuisia asettamaan rajat, ottamaan vastuun ja tarjoamaan terapiaa ja kuntoutusta**. Päihteet ovat suuressa osassa nuorisokotien ongelmia, sillä alkusyyhin ei ole saatu apua. Ei terve ja mieleltään tasapainoinen, hyvinvoiva ja onnellinen aikuinenkaan juo tai käytä päihteitä holtittomasti.

Toivonkin nyt, että myös yhteiskunta tulee tietoiseksi laitoshoidon nykytilasta ja lähtee aktiivisesti korjaamaan epäkohtia ja laiminlyönnejä. Lopuksi kysynkin vielä: Kuka suojelee lasta laitossijoituksessa?

26.3.19 Jyväskylässä

sijaishuollossa kaltoinkohtelua kokeneen nuoren läheinen

TURVALLISEN
SIJAISHUOLLON
PUOLESTA

Pesäpuu ry vuotta
Tekoja - Rakkaudesta lapseen

